

HOẠT ĐỘNG QUẢN LÝ NGUỒN TÀI NGUYÊN THÔNG TIN NỘI SINH TẠI TRƯỜNG ĐẠI HỌC CẦN THƠ

Võ Duy Bằng, Nguyễn Thị Tuyết Trinh

Trung tâm Học liệu Trường Đại học Cần Thơ

1. Đặt vấn đề

Trong xu thế toàn cầu hoá và cuộc cách mạng công nghiệp lần thứ tư, Việt Nam đang từng bước đẩy mạnh quá trình công nghiệp hoá-hiện đại hoá đất nước, trong đó thách thức lớn nhất là nâng cao chất lượng giáo dục và đào tạo, phát huy nguồn lực con người để đạt được mục tiêu trong thời gian ngắn nhất đưa nước ta tiến kịp với các nước phát triển trong khu vực và trên thế giới. Trước yêu cầu đổi mới giáo dục và đào tạo, hoạt động dạy và học trong trường đại học được đổi mới theo hướng tạo cho sinh viên tính chủ động hơn trong việc tiếp thu kiến thức, lấy tự học và tự nghiên cứu làm hoạt động quan trọng trong học tập, đồng thời giảng viên cần thay đổi phương thức giảng dạy và không ngừng cập nhật kiến thức mới,...

Nguồn tài nguyên thông tin (TNTT) trong đó TNTT nội sinh được đánh giá có tầm quan trọng rất lớn trong việc phục vụ hoạt động giảng dạy và học tập của nhà trường. Nguồn TNTT nội sinh được hình thành từ các hoạt động đào tạo, nghiên cứu của các giảng viên, học viên của Trường và phản ánh một cách hệ thống, đầy đủ các thành tựu, tiềm lực và định hướng phát triển của trường đại học.

Giá trị của nguồn TNTT nội sinh được tác giả Trần Mạnh Tuấn [1] đánh giá thông qua hai khía cạnh chính: (1) là hệ thống thông tin phản ánh một cách đầy đủ, toàn diện tiềm lực, thành tựu khoa học của các tổ chức, cá nhân của chủ thể mà nó được tạo ra và phản ánh; (2) là một bộ phận quan trọng của nguồn tin được các nhà khoa học sử dụng như một nguồn nguyên liệu để triển khai các hoạt động nghiên cứu, đào tạo của mình.

2. Hoạt động quản lý nguồn tài nguyên thông tin nội sinh tại Trường Đại học Cần Thơ

2.1. Đặc điểm của nguồn tài nguyên thông tin nội sinh

Nguồn TNTT nội sinh được tác giả Nguyễn

Hồng Sinh và Huỳnh Thị Mai Phương (2013) phân chia thành một số nhóm như sau:

- Nhóm tài liệu đã xuất bản: bài báo được đăng trên các báo, tạp chí, sách, tài liệu hội nghị hội thảo;

- Nhóm tài liệu chưa xuất bản: bản tài liệu trước khi in, các công trình chưa công bố hoặc phần nội dung được công bố của các công trình chưa hoàn tất, luận văn, luận án, báo cáo khoa học;

- Nhóm tài liệu hỗ trợ học tập và giảng dạy: đề cương, giáo án, bài giảng, ngân hàng đề thi, băng hình phục vụ các khóa học.

Dựa vào cách phân chia trên, Trung tâm Học liệu (sau đây gọi tắt là Trung tâm) Trường Đại học Cần Thơ (ĐHCT) tiến hành tổ chức thu thập, xây dựng và phát triển các nguồn TNTT nội sinh, gồm các loại hình:

- + Bài viết đăng trên tạp chí;
- + Bài viết trong hội nghị hội thảo;
- + Giáo trình giảng dạy tại Trường;
- + Bài viết là nội dung chương, phần của sách;
- + Luận án, luận văn, khóa luận;
- + Báo cáo kết quả nghiên cứu khoa học;
- + Đề cương môn học.

2.2. Công nghệ được sử dụng trong xây dựng và quản lý nguồn tài nguyên thông tin nội sinh

Trung tâm thực hiện việc thu nhận và quản lý nguồn TNTT nội sinh dựa trên phần mềm Quản lý thư viện tích hợp iLib (phiên bản 2018) và phần mềm thư viện số mã nguồn mở Dspace (phiên bản 6.x.x).

Trung tâm đã thu nhận giáo trình giảng dạy, luận án, luận văn, khóa luận tốt nghiệp và xây dựng thành bộ cơ sở dữ liệu (CSDL) điện tử. Đây là bộ sưu tập điện tử có số lượng tài liệu lớn và là nguồn thông tin hữu ích cho nhiều hoạt động của Trường. Ngoài mục đích phục vụ tham khảo, nguồn thông tin này còn là cơ sở để xây dựng phần mềm chống đạo văn,...

Hiện nay, việc quản lý nguồn TNTT nội sinh được thực hiện theo chức năng nhiệm vụ của từng đơn vị do Ban Giám hiệu Trường phân công. Trung tâm chịu trách nhiệm làm đầu mối sưu tầm, xử lý, tổ chức và xây dựng dữ liệu thành bộ CSDL điện tử nội sinh.

2.2.1. Quy trình xây dựng và phát triển nguồn tài nguyên thông tin nội sinh

Quy trình xây dựng và phát triển nguồn TNTT nội sinh gồm các bước sau:

- Thu nhận tài liệu: Tất cả các tài liệu nội sinh đều phải được chuyển sang định dạng pdf để đưa vào phần mềm quản lý, tuân thủ theo chính sách phát triển nguồn tài liệu nội sinh tại Trung tâm và xử lý chuyên môn theo quy trình công tác. Học viên, sinh viên làm thủ tục ra trường đều phải thực hiện việc nộp luận văn bản in và bản điện tử cho Trung tâm. Việc nộp bản in luận văn được thực hiện tại quầy dịch vụ của Trung tâm. Luận văn bản điện tử được nộp trực tuyến thông qua phần mềm quản lý thư viện tích hợp iLib (phiên bản 2018) bằng tài khoản cá nhân của sinh viên do Trường cấp cho học viên vào đầu khóa học và sử dụng đến khi ra trường.

Giáo trình giảng dạy tại Trường do Phòng Đào tạo phụ trách thu nhận và chuyển giao cho Trung tâm.

Báo cáo nghiên cứu khoa học, bài viết trong hội nghị, hội thảo do Phòng Quản lý khoa học phụ trách thu nhận và chuyển giao cho Trung tâm.

- Xử lý nghiệp vụ số: Công đoạn này bao gồm việc scan (quét), chỉnh sửa trang bị dơ, mờ,... sau khi scan. Công đoạn này được thực hiện khi các tài liệu giao nộp ở dạng tài liệu in ấn.

- Biên mục vào phần mềm quản lý tài liệu số: Cán bộ phụ trách thực hiện việc biên mục hoàn chỉnh biểu ghi số theo chuẩn đang được áp dụng tại Trung tâm và đưa các tài liệu nộp trực tuyến hoặc trực tiếp vào phần mềm quản lý. Sau đó, tổ chức các biểu ghi thành các bộ sưu tập có thể được xem trực tuyến trên trang OPAC của TTHL.

- Phổ biến, giới thiệu đến người dùng tin: Sau khi các công đoạn hoàn thành, bộ phận dịch vụ thông tin tiến hành giới thiệu đến người dùng tin thông qua các hình thức truyền thống và hiện đại như: phát tờ bướm, gửi email, đăng tải trên trang web,...

Bảng 1. Thống kê số lượng tài liệu nội sinh đến năm 2018

Loại tài liệu	Số lượng
Khóa luận	25.114
Luận văn	7.696
Luận án	140
Báo cáo nghiên cứu khoa học	760
Bài viết trong tạp chí quốc tế	787
Bài viết trong hội nghị, hội thảo	88
Giáo trình giảng dạy	661
Đề cương môn học	3.200
Các bài tạp chí trong nước	8.200

2.2.2. Chính sách sử dụng và bảo quản

Hiện nay, các bộ sưu tập số nội sinh của Trường ĐHCT được phổ biến cho tất cả các đối tượng trong trường có thể được xem trực tuyến được xác thực bằng tài khoản cá nhân. Số liệu thống kê của Trung tâm cho thấy mức độ sử dụng và vòng quay của nguồn TNTT nội sinh của Trường ĐHCT, đặc biệt là các khóa luận, luận văn, luận án, tạp chí chuyên ngành, giáo trình, bài giảng,... là rất lớn.

Định kỳ, Trung tâm thực hiện sao lưu dữ liệu tự động theo thời gian định sẵn. Nhằm tiết kiệm dung lượng và tránh trùng lặp trong sao lưu, công tác sao lưu được tiến hành theo quy tắc đóng gói dữ liệu theo thời gian và chép chèn thay thế cho gói thời điểm trước đó.

2.2.3. Một số nhận xét, đánh giá

Sự quan tâm của Ban Giám hiệu nhà trường đối với chủ trương, chính sách thực hiện việc tổ chức xây dựng và phát triển nguồn TNTT nội sinh là một điều kiện thuận lợi lớn của TTHL.

Công tác bổ sung, xử lý và tổ chức bộ sưu tập nguồn TNTT nội sinh của Trường ĐHCT tuân thủ chặt chẽ chính sách phát triển nguồn TNTT và quy trình thực hiện tại Trung tâm. Bộ sưu tập nguồn TNTT nội sinh được cập nhật đầy đủ và liên tục theo từng năm học.

Bộ sưu tập nguồn TNTT nội sinh được tổ chức và xử lý biên mục chuẩn siêu dữ liệu Dublin Core và điều này tạo điều kiện thuận lợi cho việc tìm kiếm, truy cập, quản lý và lưu trữ dữ liệu.

Bên cạnh đó, Bộ sưu tập này được sử dụng để phục vụ thông qua hình thức trực tuyến tích hợp đăng nhập bằng tài khoản nên thuận lợi cho người sử dụng trong việc khai thác nguồn TNTT nội sinh ở bất cứ nơi đâu, bất cứ thời gian nào mà vẫn đảm bảo được cơ chế bảo mật và bản quyền tác giả.

Trung tâm thường xuyên nâng cấp phần mềm quản trị thư viện tích hợp iLib, phần mềm mã nguồn mở Dspace để nâng cao khả năng quản lý và phục vụ cho người dùng tin khai thác nguồn TNTT nội sinh.

Tuy nhiên, vấn đề kinh phí đầu tư cho trang thiết bị hiện đại còn rất hạn chế nên phải thực hiện theo từng công đoạn, thời gian nâng cấp phần mềm quản lý bị kéo dài.

3. Định hướng phát triển nguồn tài nguyên thông tin nội sinh tại Trường Đại học Cần Thơ

Để công tác phát triển nguồn TNTT nội sinh mang tính chuyên nghiệp và theo kịp các thư viện hiện đại trong và ngoài nước, Trường ĐHCT cần quan tâm các vấn đề sau:

- Về việc thu thập nguồn TNTT, cần thường xuyên cập nhật chính sách thu nhận nguồn TNTT phù hợp với tình hình thực tiễn trong chiến lược đạo tạo của nhà trường; xây dựng chính sách ưu đãi kết hợp với việc tạo mối liên hệ với các tác giả là nhà nghiên cứu, nghiên cứu sinh, cán bộ giảng dạy của Trường, khuyến khích sự đóng góp các tài liệu nghiên cứu khoa học cho thư viện; cải tiến các hình thức quản lý việc thu nhận tài liệu mang tính

hệ thống từ các đơn vị đào tạo đến việc tạo sự tiện ích cho người dùng về địa lý, không gian và thời gian trong việc nộp tài liệu.

- Tăng cường đầu tư các trang thiết bị hiện đại phục vụ cho công tác phát triển nguồn TNTT theo kịp với xu hướng phát triển của cách mạng công nghiệp 4.0 tại Trung tâm.

- Song song với đầu tư trang thiết bị, việc tập huấn đội ngũ cán bộ thư viện là một trong những yếu tố quan trọng góp phần thành công trong việc phát triển nguồn TNTT nội sinh. Cụ thể, đối với bộ phận phụ trách công tác số hóa, cần nâng cao kỹ năng về công nghệ ứng dụng trong việc quản lý nguồn TNTT nội sinh, am hiểu kỹ năng tin học, thành thạo trong công tác biên mục. Đối với cán bộ phục vụ, cần nắm vững kỹ năng khai thác và sử dụng nguồn TNTT nội sinh, giới thiệu nguồn TNTT đến người sử dụng. Đặc biệt, cần quan tâm đến chính sách phục vụ vừa phù hợp với tiện ích của người dùng và vừa đảm bảo tuân thủ luật sở hữu trí tuệ, bản quyền của tác giả.

Tóm lại, công tác phát triển nguồn TNTT nội sinh tại Trường ĐHCT đang trong giai đoạn hoàn thiện tất cả các khâu từ việc tiếp nhận bài, tuyển chọn, tổ chức, quản lý và phục vụ trong hệ thống thư viện Trường. Hoạt động này còn gặp rất nhiều khó khăn về tài chính đầu tư trang thiết bị, công nghệ, bản quyền, ... Vì vậy, đòi hỏi các đơn vị trong Trường ĐHCT cần nỗ lực rất lớn trong việc xây dựng và phát triển nguồn TNTT nội sinh đáp ứng nhu cầu phát triển của xu thế cải cách trong giáo dục và đào tạo.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Trần Mạnh Tuấn (2007). Về vấn đề quản lý, khai thác nguồn tin khoa học nội sinh. Thông tin Khoa học xã hội, số 8 (296), 2017, tr. 27-32
2. Nguyễn Hồng Sinh, Huỳnh Thị Mỹ Phương (2013). Xây dựng nguồn tài liệu nội sinh trong trường đại học. Tạp chí Thông tin và Tư liệu, (4), 19-25.
3. Thông tin, báo cáo trên trang web <http://www.ctu.edu.vn>